

David Grebler, president de la Comissió Nacional Jueva Sefarad 92

“Isabel la Catòlica no era cap santa”

El valencià Lluís Vives, els xuetes de Mallorca, el call de Girona... El nostre país és farcit del record d'una comunitat, la jueva, que en aquest 1992 també té un motiu de commemoració. Fa cinc-cents anys que foren expulsats per reial decret.

1491-1991

Quin objectiu té commemorar el V Centenari de l'expulsió dels jueus de l'estat espanyol?

—Bé, d'entrada commemorem un fet històric que és

important per una doble raó: d'una banda, és important que l'estat espanyol conegui el seu passat per entendre el seu present. Això fa referència a la identitat, perquè els jueus, igual que els musulmans i els cristians, formen part del teixit que constitueix la identitat de la població de l'estat, tant la jueva com la no jueva. D'una altra banda, per al poble jueu és important commemo-

rar dates per recordar els orígens. Així mateix, crec que també és molt important, en aquest sentit, la normalització religiosa, encara pendent a l'estat espanyol. Llavors, hi ha una utilització de les dates per a normalitzar aquesta relació. I això és important, perquè hi ha una colla de prejudicis deguts al desconeixement i no hi ha res que faci més por que una cosa desconeguda. Hi ha també alguns mites, que d'alguna manera continuen existint i que no fan cap bé, i menys en una època en què vivim el ressorgiment de tendències ultres. Es tracta, en definitiva, que ens coneguin, que ens reconeguin, i, la cosa més difícil, que aquest fet sigui assumit i esdevingui part de la normalitat quotidiana de la gent.

—De totes les commemoracions que es

faran al 92, la de l'expulsió dels jueus és la que passa més desapercibuda. ¿Per què?

—Hi ha diversos factors: primer, la importància de les relacions de l'Espanya amb tota l'Amèrica Llatina és molt gran i l'impacte d'intercanvi polític i econòmic, en termes moderns, amb els jueus, no és pas igual. Llavors, té més importància el descobriment d'Amèrica, i més com una realitat actual que no com un fet històric. D'altra banda, a l'estat espanyol, fins als anys cinquanta o seixanta l'aportació jueva apareixia amb connotacions clarament antisemites, suposo que molt induïdes per l'església catòlica, que volia mostrar un menyspreu enfront de l'altre, considerat rival. Als anys seixanta es va fer una revisió

dels llibres d'història, però traient-ne tot el que deien. Així, avui, trenta anys després, no s'explica què aportaren ni què són els jueus i això crea el buit que deia adés. Tot plegat, fa que la nostra commemoració no sigui rellevant. L'organització V Centenari té deu programes, entre ells Sefarad 92, però tan sols se n'ha publicat un.

—*¿Quines comunitats jueves hi havia, fa 500 anys a Catalunya? ¿Com vivien, quina llengua parlaven...?*

—A l'estat espanyol hi havia una població d'uns sis milions d'habitants, dels quals un 10%, aproximadament, eren jueus, que

possible. Tenien el seu culte i hi havia un cert mite de convivència pacífica, tolerada. Això no va ser, com s'ha presentat algunes vegades, un *crescendo* de prosperitat i de felicitat; també va haver-hi moments de confrontació. ¿Què han deixat aquí els jueus? Vam contribuir al desenvolupament humanístic d'aquella societat. A Girona també hi havia una gran comunitat jueva i a les Illes Balears, els conversos, anomenats *xuetes*.

Quant a la llengua, parlaven català. Els documents són escrits en

ladí, una forma de castellà antic; ¿N'hi ha alguna que parli català?

—Fa uns quinze anys em va passar una cosa molt curiosa: vaig conèixer un grec, que ja era molt gran i que vivia en un poble a prop de Salònica, d'una família que havia estat expulsada de Catalunya i que

«Som israelites, no israelians». JORDI MORERA

encara parlava català. Després de 500 anys, era el darrer. Em va sorprendre molt.

—*La identificació que se sol fer entre jueus i partidaris d'Israel, ¿en quina mesura els fa mal i en quina mesura els fa bé?*

—Això és una cosa circumstancial. Fa quinze o vint anys Israel tenia una imatge externa molt bona; en canvi, avui és dolenta. En la identitat jueva sempre hi ha referències a la terra d'Israel, amb la qual hi ha una relació sentimental singular: és un mite, un punt de referència. S'ha d'entendre que els jueus catalans, espanyols o francesos, no són israelians, sinó israelites. I aquí hi ha la confusió. Ara, ¿bo o dolent? Crec, més aviat, que és una identificació errònia. El 99% dels jueus estan d'acord amb la necessitat d'un estat a Israel.

—*¿Què pensa de les altres commemoracions del 92?*

—Crec que s'ha d'assimilar molt més què va representar el descobriment d'Amèrica, que no va ser tan bonic com el presenten.

—*¿Com veu la possible canonització d'Isabel la Catòlica?*

—És un assumpte del Vaticà, que ha demostrat que està sistemàticament del costat del poder. A mi, com a jueu, em sembla una aberració, una barbaritat. Des d'un punt de vista cristià, crec que no és una persona que mereixi canonització. Aquesta senyora, de santa, en tenia ben poc, per més que aquest concepte no existeixi per als jueus.

Joan Marí

es concentraven majoritàriament a les ciutats, on formaven un 20% de la població. I a Catalunya, en la mateixa proporció. Això són valoracions. Ara bé, la història dels jueus a Catalunya és una mica diferent, perquè al 1391, 101 anys abans de l'edecte d'expulsió, va haver-hi unes revoltes populars que van dur a la desaparició del Call de Barcelona i a una gran minva del potencial jueu de la resta de Catalunya.

Els jueus estaven repartits per petits pobles i, fet curiosíssim, Catalunya és una de les poques zones on els jueus feien vida d'agricultors. Existeixen documents de compra-venda de terres pels jueus, cosa que era prohibida en altres països i aquí també, però la possessió de terres era

català i algun cop hi apareixen apartats en hebreu.

—*¿I actualment, com s'organitzen les comunitats jueves ací?*

—Bé, al Principat només n'hi ha una, la Comunitat Israelita de Barcelona, que té prop de tres mil membres, si bé el nombre total calculat de jueus és del doble. La meitat són d'origen sefardita i l'altra meitat, asquenasites. És una comunitat constituïda a onades: la primera, durant els anys 20-30 d'aquest segle, sobretot de turcs; la segona, dels 30 als 50, que provenien del nord d'Europa; la tercera, als 50-60, vé del nord d'Àfrica, sobretot del Marroc; i ara vivim una onada de Sud-amèrica, sobretot, d'argentins.

—*Hi ha comunitats jueves que parlen*